

Mitokeriatan

Jakoba Errekondo

Arrasaten, Arrasate Pasealekuan plaza koxkor berri batean zuhaitz bat jarri nahi eta jendeari galdetu diote ea zer nahiago duten: haritz kanduduna (*Quercus robur*), pago gorria (*Fagus sylvatica* "Purpurea"), ezkia (*Tilia* sp.) edo astigar zuria (*Acer pseudoplatanus*). Pagoak bereganatu du parte hartu dutenen gogoia. Honez gero aldatuko zuten. Hautaketarako zuhaitz aukera prestatu zuenak jakingo du lau horiek proposatzearen zergatia. Zuhaitz horrek zer etorkizun izango duen jakinaren gainean egingo al zuten! Ez al dira hemendik urte gutxira handik eta hemendik moztu, mugarrotu edo inauten hasiko! Bertan lasai hazi eta bizitzeko modua izango ote du arrasatearren zuhaitzak.

Zuhaitzek elorrio dute, jeneralean, gure hiriguneetan. Beldurra diogu zuhaitzari; ezin dugu ikusi hazten, luzatzen eta zabaltzen. Gure txikitasuna agerian jartzen duelako, agian? Azpian hartu behar dugu, moztu, txikitu... Eta beldurtasunetik eraikitako mito ugari dugu. Mitokeriak hagintzen du gure zuhaitzak ikusteko eran. Mitoek garbi adierazten dute nolako tratatu zatarra eta gehienetan hiltzailea ematen diegun

gure zuhaitzei. Zuhaitz aldaketa sasoian gaudenez hona oinarritzko batzuk.

"Landarea sakon sartu behar da zuloan". Edozein landare aldatzen dugunean, lehen bizi zen maila berean jarri behar da. Lepoan ederki igarriko zaio lurraren arrastoa. Maila berean sartuta aldatu.

"Zuhaitza estu lotu behar zaio hesolari". Aldatu berria den zuhaitza ondo itsastea da garrantzitsua. Horretarako mugimendua ez da txarra. Estuegi lotutako zuhaitza sekula ez da bizimodu naturalera jarriko. Beti helduleku horrekin bizitzera jarriko da. Hobe da hesolari lotu, baina lasai, haizea sentitu eta balantzara ohitu dadila. Errazago itsatsi eta etorriko da.

"Aldatu aurretik adar batzuk inausi behar dira". Tokiz aldatzean sustrai batzuk galduko dituelakoan, antzeko proportzioan adar batzuk kentzea ere egokia zela uste izan da. Adarrek, ordea, erreserbak dituzte eta hobe da landarea bere horretan aldatzea. Adarren bat ihartzeko bada haren erreserbak mugitu eta gero ihartuko da. Orduan moztu. Aurrez moztuz gero landareak jakiak galduko ditu. ■

"Landarea sakon sartu behar da zuloan", zuhaitzei buruz eraiki ditugun mitoetako bat.

IRAKURLEAK GALDEZKA

Galderaren bat egin edo gairen bat proposatu nahi badiguzu, bidali mezua landareak@argia.eus helbidera eta orrialde honetan bertan irakurri ahal izango duzu erantzuna.

Kaixo Jakoba. Zein litzateke garairik onena haritz gazte bat eta pago gazte bat transplantatzeko? Biak bost bat urtekoak dira. Bestalde, bi urte inguruko urki bat daukagu balioan, eta mendian dugun sail batera eraman nahi dugu, noiz komeni da egitea? Eskerrrik asko!

Ekaitz Martinez (Ordizia)

Kaixo Ekaitz. Hiru zuhaitzak neguan soiltsen dira, hostajea galdu egiten dute. Nahiz haritza (*Quercus robur*), nahiz pagoa (*Fagus sylvatica*), nahiz urkia (*Betula pubescens*) aldatzeko sasoia bera da: negu-neguko ilbehera, aurten urtarrilaren 24tik otsailaren 4ra bitartean. Neguko geldialdia baliatzen da landaketa lanak egiteko. Ahal duzun azkarren egin, beti ere izotza izateko beldurrik ez den egunetan. Hotz handia bada, landaketa egindakoan sustraien gaineko lurra ondo zanpatu eta simaur berri mordoxka bat jarri gainean, lurreko zirrikietatik hotza sar ez dadin. Ahaztu gabe: landatutakoan zuhaitzaren lepoan lehen zuen maila berean jarri lurra.

Zuhaitzentzat betiko bizitokia aukeratzeko kontuan izan: ur gehiena urkiak behar du, pagoak ere ura eskertuko du; haritza, aldiz, lur lehorxeagoan ere moldatuko da.

BIZI BARATZEA

Gure kultura iraultzen ari den liburua

Bloga: www.argia.eus/bizi-baratzea • [@bizibaratzea](https://twitter.com/bizibaratzea)

IRAKURLEAK LIBURUAZ MINTZO

Iñaki Azkune:

“Guretzat oso baliagarria zen ‘horzbikoa’”

Bizi Baratzea liburua irakurtzean, gaztaro oroitzen berehala etorri zaizkit, orduan etxeko baratzea lantzen jarduten genuelako. Larre motzean hazten ari ginen gehienok, eta baratzeak emaitza funtsezkoa zen elikatzeak, nahiz eta barazkiek baino indartsuagoak beste janari batzuk jo, okela, adibidez.

Begira, bestela, zer dioen garai hartan erromeriatan kantatu ohi genuen trikiti-kopla honek:

*Goizean porru-salda,
eguerdian azak,
ondo sartuko zaizkik
ipurdian galtzak.*

Liburuan argi eta garbi zehazten da urtaroen eta ilargiaren konpasean landare-mota bakoitzarentzat lurra nola landu, nola ureztatu, nola ongarritu, hazia noiz eta nola erein, gaitzei aurre nola egin, etab.

Oso bitxia eta interesgarria iruditu zait 12. orrialdean liburuan baratzean erabiltzen diren esku-erreminta mota bakoitzarekin (aitzurrarekin lan eginez, adibidez) gorputzeko zein gihar lantzen diren jakitea. Hor aipatzen diren erremintez gain, guretzat oso baliagarria zen “bihortza” izeneko aitzurra

(patata ateratzeko, adibidez). Guk beti, nahiz eta Gipuzkoako bihotzakoak izan, “horzbikoa” esaten diogu, bizkaieraren joskerari jarraituz, pezeta indarrean zegoenean 50 zentimoko txanponari “errealbikoa” esaten genion bezalaxe. (Getarian, adibidez, txalupan “arraubian” ibili ere esaten dute).

Dena dela, oso garrantzitsuak dira, besteak beste, Amerika edo Indiako indigenen Patxamamak (edo gure Amalurrek) sortu eta gure lurretara XV. mendean amaieraz gero iritsi diren landareak. Zehatz-mehatz ematen da liburuan horien berri. Ikus bestela barazki hauen fitzak: artoa, babarruna, piperra, tomatea, patata, kuia ...

Baratzea lantzean pertsonaren eta luraren arteko harremana gozamina izaten da maiz. Hasieran bere nekea badu ere, geroko emaitza, uzta biltzea eta ondo prestaturik barazkiak jatea oso atsegina izaten da. Gure Lizardi olerkari handiak barru-barruan nabaritu zuen hori:

*Oi, ene lur,
baninduzu zerea,
zu landu, ta
zure sariz asean ...*

Zorionak, Jakoba.

AURKEZPEN HITZALDIAK

Hauk dira ondorengo hitzorduak:

Urtarrilak 27

Atxondo

Esolan, 18:00etan. Guraso elkartearen eta ikasleen eskutik.

Otsailak 9

Eibar

Eta Kitto! Euskara elkartearen egoitzan, 19:00etan.

Otsailak 10

Bilbo

Ekoetxean (Pilota kalea, 5), 19:00etan.

Otsailak 16

Goiatz

Dendale ostatuan, 18:30ean.

Otsailak 18

Iruñea

Civiox Condestable jauregian, ordua zehazteke. Nafar ateneoak eta Iruñeko udalak antolatuta.

Otsailak 27

Erratzu

Etxelebertzeko Txokoan, 11:00etan. Hazien Egunaren barruan.

ANTOLATU ZURE HERRIAN

Jar zaitetz gurekin harremanetan eta behar duzun informazioa eskuratuko duzu

sustapena@argia.com

☎ 943 371 545

Eskaerak: 943 371 545 • www.argia.eus/denda • denda@argia.eus **Zure saltokian salgai jartzeko, jarri harremanetan gurekin.**

Salneurria: 23 € • Harpideentzat: 19,50 €